

Miről szól a nyelvvizsga?

Vizsgálók és vizsgáztatók feladatértékelése a szaknyelvi vizsgán

A felhasználói elégedettség mérése a minőségbiztosítás fontos része. Ma már a pedagógia területén is gyakorlattá vált az érdekeltek – tanárok és diákok – véleményének folyamatos gyűjtése és elemzése, éppen az oktatás korszerűsítése és hatékonyságának növelése érdekében. Egy nyelvvizsga esetében különösen fontos a vizsga résztvevőitől nyerhető – mégoly szubjektív – vélemények összegyűjtése, hiszen ezek a vélemények fogják meghatározni a potenciális vizsgálók, valamint a későbbi felhasználók számára az adott vizsga külső hitelességét, elfogadottságának mértékét.

Magyarországon első ízben az újonnan felállított nyelvvizsgaközpontok tevékenységét szabályozták működésük minden körülményére kiterjedően, hogy megfeleljenek a szigorú minőségbiztosítási követelményeknek. Az egyenletes minőség megőrzése, valamint a vizsgák továbbfejlesztése érdekében az új vizsgaközpontok számára elengedhetetlenül fontos, hogy folyamatosan visszajelzést kapjanak az általuk kezelt vizsgák menetéről, tartalmáról, a vizsgarészekről, az értékelés módjáról, valamint a vizsga egyéb paramétereiről. Az információgyűjtésnek számos forrása és formája lehet.

Jelen kutatást feltáró jellegű, bevezető kutatásnak szántuk, melynek célja az volt, hogy a Budapesti Gazdasági Főiskola (BGF) Nyelvvizsga és Továbbképző Központ (NYTK) középfokú szóbeli vizsgafeladataival kapcsolatos vizsgálói és vizsgáztatói véleményeket feltárjuk, elemezzük, illetve az eredményeket egymással összevessük. A kutatás eredményei lehetőséget adhatnak a nyelvtanulók közösségnek a nyelvtanulói elvárások megismeréséhez, valamint hozzájárulhatnak a vizsga folyamatos karbantartásához és továbbfejlesztéséhez.

Kutatási kérdések

A kutatás fókuszában az alábbi kutatási kérdések megválaszolása állt:

- Alkalmask-e – a vizsgálók, illetve a vizsgáztatók megítélése szerint – a szóbeli vizsga egyes feladatai arra, hogy a jelöltek nyelvtudását mérjék?
- Tükrözik-e – a vizsgálók, illetve a vizsgáztatók megítélése szerint – az egyes vizsgafeladatok a munkavégzés kontextusában várható valós nyelvi tevékenységeket?
- Összhangban van-e – saját megítélésük szerint – a vizsgálók vizsgán nyújtott teljesítménye tényleges nyelvtudásukkal?

Az egyes kérdésekre adott válaszokat más adatforrásokkal is összevetettük. A vizsgafeladatok hasznosságát illetően lehetőség volt a vizsgálói és vizsgáztatói vélemények, valamint a vizsgaleírások összehasonlítására. A feladatok autenticusságát illetően a szubjektív – vizsgálói és vizsgáztatói – véleményeket ütköztettük azoknak a kutatásoknak az eredményeivel, amelyek a munkavégzés során elvárt nyelvi tevékenységeket kívánták számba venni. A vizsgálók szubjektív önértékelésének adatelemzése elsősorban további kutatási kérdések megfogalmazását célozta.

A szóbeli vizsga feladatai

Tekintettel arra, hogy a tanulmány kifejezetten a vizsgafeladatokra fókuszál, az alábbiakban ismertetjük a szóbeli vizsga részeit. Az első feladat a Szakmai társalgás, amely egy spontán interakción alapuló interjú a vizsgáztató és a vizsgázó között. A második feladat egy kétnyelvű közvetítési feladat: Szakmai szöveg ismertetése magyar nyelven. Ennek során egy idegen nyelvű sajtószöveg/újságcikk tartalmát magyar nyelven ismerteti a vizsgázó. A harmadik feladat Irányított beszélgetés szakmai témáról, amely a második feladatban szereplő újságcikk témájához kapcsolódó beszélgetés valamilyen gazdasági kérdéstről vagy jelenségről. Az utolsó feladat egy üzleti megbeszélést vagy tárgyalást szimuláló Szituációs társalgás a vizsgáztató és a vizsgázó között.

A feladatok mérésre való alkalmasságának megállapításához ismernünk kell a mérés tárgyát. A BGF Nyelvvizsga és Továbbképző Központjának komplex nyelvvizsgálója a nyelvismeret, nyelvhasználat és a nyelvi jártasságok területein kívánja mérni a jelöltek idegen nyelvi kompetenciáit. Az egyes feladatok célja tehát olyan nyelvi teljesítmények (performancia) előhívása, amelyek alapján az idegen nyelvi kommunikatív kompetenciák köre és szintje a lehető legobjektívabb módon megítélhető. Az egyes feladatok a négy alapkészség (beszédkészség, írott szöveg értése, beszédalképeség – ezen belül elsősorban interakciós készség –, és íráskészség) és az ötödik készségként számon tartott közvetítési készség, valamint egyéb nyelvismereti elemek és jártasságok mérését célozzák meg. A szóbeli feladatok az 1. táblázatban felsorolt részkompetenciák, illetve tudáselemek mérésére adhatnak módot. (1) A felsorolás alapján megállapítható, hogy ezek a feladatok alkalmasak a szóbeliség értékelésére.

1. táblázat. Vizsgafeladatok és részkompetenciák

Vizsgarész	A feladat célja a BGF NYTK Tájékoztató füzeté alapján	Készségek stb., melyeknek mérésére a feladat módot adhat
Interjú (Szakmai társalgás)	Spontán interakció	Beszédkészség Beszédkészség Spontán interakció Nyelvismeret Szakmai kompetencia
Szakmai szöveg ismertetése magyar nyelven (Újságcikk)	Kétnyelvűség, logikai készség	Írott (szak)szöveg értése Logikai készség Közvetítő készség Fordítási készség
Irányított beszélgetés szakmai témáról (Szakmai téma)	Szakmai tájékozottság, reagálási készség, beszédkészség	Beszédkészség Beszédkészség Nyelvismeret Szakmai terminológia Szakmai kompetencia Szakmai ismeretek
Szituációs társalgás	Beszédzándékok megértése ill. alkalmazása, viselkedés szakmai helyzetben	Beszédkészség Beszédkészség Interakciós készség Beszédzándékok megértése és kifejezése Nyelvismeret Szociokulturális kompetencia Stratégiai kompetenciák

Fontos megjegyezni, hogy a BGF Nyelvvizsga és Továbbképző Központ vizsgarendszere szigorú akkreditálási eljáráson ment keresztül, melynek során a vizsgafeladatokat elfogadták és jóváhagyták. Mindez azt jelzi, hogy a nyelvtudás-méréssel foglalkozó szakemberek ezeket a feladatokat alkalmasnak tartják arra, hogy megfelelő mennyiségű

és minőségű nyelvi produkciót indukáljanak, s az így nyert minta vagy performancia alapján lehetővé váljék a jelöltek idegen nyelvi kompetenciájának értékelése.

A feladattípusok kiválasztásának csupán egyik szempontja az, hogy maga a feladat alkalmas-e tudásmérési célokra. A kommunikatív nyelvoktatás térhódításával az 1970-es évek óta egyre nagyobb hangsúly került az autentikus szövegekre, illetve feladatokra. E tanulmányban részletesen nem foglalkozunk az autentikusság fogalmával, az úgynevezett autentikus anyagok használatának jelentőségével és korlátaival. Ugyanakkor mindenképpen meg kell említeni, hogy más vizsgákhoz hasonlóan a BGF vizsgarendszerében is erős törekvés mutatkozik arra, hogy a vizsgafeladatok valós nyelvi kommunikációs feladatokat szimuláljanak. A nyelvoktatás céljainak meghatározása általában pragmatikusabb és funkcionálisabb, mint más tantárgyak esetében (*Major, 2000*), és ez a funkcionális és a nyelvtudás-mérés során is tetten érhető. Számos felmérés (*Teemant, Varga és Heltsai, 1993; Major, 2000; Feketéné Silye, 2002; Fekete, 2002; Sturcz, 2003*) történt az utóbbi években, amelyek az – oktatáson kívüli – idegen nyelv-használat körét, színtereit, jellegzetességeit kívánták felmérni, éppen azzal a céllal, hogy az oktatás funkcionális céljainak megvalósítását elősegítsék. Tekintettel arra, hogy a tárgyalt vizsga a gazdasági szaknyelvi vizsgák körébe tartozik és a szakmai kontextusban történő idegen nyelvi kompetenciák értékelésére vállalkozik, különösen fontos a munkaadói elvárások ismerete és a várható nyelvi tevékenységek körének feltérképezése. *Major (2000)* a munkaadók körében végzett kérdőíves felmérést az érettségivel rendelkező munkavállalókkal szemben támasztott elvárásokról (a felmérés nem terjedt ki a diplomás munkavállalókra). A vizsgálat egyértelműen kimutatta, hogy az alacsonyabb végzettséghez kötött munkakörökben a beszédértés és a beszédképesség a leggyakrabban emlegetett készség. Úgy szintén gyakori tevékenység az angol nyelvű információ továbbítása magyar nyelven, vagyis a két nyelv közötti közvetítés. *Feketéné (2002)* kutatásában az angol nyelv használatának gyakoriságát vizsgálta egyes napi tevékenységek során nyelvtanári és munkavállalói kérdőívek adatai alapján. A munkavállalói válaszok alapján a szóbeli kommunikációt igénylő tevékenységek közül gyakori tevékenységeknek minősültek a következők: munkával kapcsolatos szervezési és operatív feladatok végzése (59 százalék), napi társalgás munkatársakkal (51,3 százalék), részvétel üzleti értekezleteken, megbeszéléseken (51,3 százalék), részvétel tárgyalásokon (46,2 százalék), valamint szakmai dokumentumok fordítása (53,8 százalék). Ez utóbbinál nem derül ki a tanulmányból, hogy milyen arányban történik a fordítás írásbeli, illetve szóbeli formában. *Fekete (2002)* a kétnyelvű vizsgákról szóló tanulmányában beszámol egy olyan kérdőíves felmérés eredményeiről, melyben a potenciális vizsgázók arról nyilatkoztak, hogy mire használják az idegen nyelvet jelenleg, és mire fogják használni a jövőben. Mivel a megkérdezettek 79 százaléka a 14–24 éves korosztályból került ki, jelen kutatás szempontjából az utóbbi kérdés tűnik relevánsnak. A válaszadók a leginkább valószínűsíthető jövőbeni tevékenységek között számos olyat jelöltek meg, melyekkel egyértelműen vagy igen nagy valószínűséggel a munkájuk során találkozni fognak. Ilyenek például a következők: hivatalos megbeszélés (67,3 százalék), tolmácsolás (54,2 százalék), szöveg lefordítása (49,6 százalék) vagy interjúban való részvétel (45,3 százalék). *Sturcz (2003)* 181 cég állásajánlatát elemezve munkaadói oldalról összegzi az elvárt nyelvtudás jellemzőit. A „tárgyalóképes”, „szakmai kommunikációra alkalmas”, illetve a „munkanyelv szinten tárgyalni képes” jelzők implicit módon utalnak azokra a nyelvi tevékenységekre, melyekre az ideális munkavállalónak képesnek kell lennie. A 2. táblázatban a fenti kutatások eredményeinek fényében összesítettük, hogy milyen valós nyelvi tevékenységek manifesztálódnak az egyes vizsgarészekben.

2. táblázat. A kutatások eredményeinek összevetése a BGF NYTK szóbeli vizsgafeladataival

<i>A BGF NYTK szóbeli vizsgafeladatai</i>	<i>Major (2002) (munkavállalók gyakori tevékenységei a munkaadók szerint)</i>	<i>Feketéné Silye (2002) (munkavállalók gyakori tevékenységei)</i>	<i>Fekete (2002) (várhatóan gyakori jövőbeni tevékenységek, 40% fölötti említés)</i>	<i>Sturcz (2003) (munkaadók igényei)</i>
Interjú/ szakmai társalgás	Információt megért és ad	Napi társalgás munkatársakkal	Információkérés/adás Interjú	Interjú
Írott szöveg közvetítése magyar nyelven	Angolul hallott/olvasott információ továbbítása magyarul Angol szöveg fordítása Ismertetők, szaklapok olvasása	Szakmai dokumentumok fordítása	Szöveg lefordítása Olvasás általános tájékozódás céljából Tolmácsolás	
Szakmai téma megbeszélése		Üzleti értekezlet, megbeszélés Napi társalgás munkatársakkal	Információkérés/adás Téma másokkal való megvitatása Érvelés és véleménykifejtés	Szakmai kommunikáció Munka- megbeszélés
Szituáció	Telefonálás	Üzleti értekezlet, megbeszélés Tárgyalás	Szolgáltatás igénybevétele Feladatmegoldás másokkal együttműködve Hivatalos megbeszélés	Tárgyalás

A fenti kutatások, valamint a vizsgafeladatok összevetése mindenképpen azt mutatja, hogy a feladatok valós tevékenységeket mintáznak, melyekre a jövőben a vizsgázóknak nagy valószínűséggel készen kell állnia. Megfelelnek-e vajon ennek a képnek jelen kérdőíves felmérésünk eredményei?

A minta

A kiválasztott vizsgaidőszakban összesen 177 fő tett középfokú gazdasági szakmai nyelvvizsgát angol nyelvből. A kérdőívet 56 vizsgázó töltötte ki, önkéntesen, közvetlenül a szóbeli vizsga után, amikor a vizsga eredményét még nem ismerték. Adatvédelmi okok miatt nincs pontos információ a válaszadók neméről, életkoráról stb. Tapasztalataink alapján azonban tudjuk, hogy a vizsgázói populáció jellemzően a Budapesti Gazdasági Főiskola hallgatóiból áll. A megkérdezett vizsgáztatók (56 fő) mindannyian a Budapesti Gazdasági Főiskola nyelvoktatói és egyben a BGF Nyelvvizsga és Továbbképző Központ akkreditált vizsgáztatói.

A kutatás eszköze

A kutatás elsődleges eszköze egy vizsgázói kérdőív volt, amely a szóbeli vizsgákról kívánt visszajelzést gyűjteni. A kérdőív véglegesítését hosszadalmas validálási eljárás előzte meg. (Loch, 2002) A végleges kérdőív összesen 2 nyitott kérdést, valamint 14 állítást tartalmazott. A kérdőívekben az 5-fokú Likert-skálát használtuk, vagyis a válaszadók 1–5-ig terjedő skálán jelezték, milyen mértékben értenek egyet az adott állításokkal. (5: teljes mértékben egyetértek, 1: egyáltalán nem értek vele egyet). A kérdőív első része kifejezetten a vizsga megszervezésével és lebonyolításával kapcsolatos vizsgázói véleményekre irányult, és az alábbi kérdéskörökre terjedt ki: a vizsga részeinek és követelményeinek előzetes ismerete, a vizsga tárgyi körülményei, a vizsga és a vizsgázói elvárások összhangja, a vizsga lebonyolítása, a vizsga hangulata, a vizsgáztatók vizsgáztató-

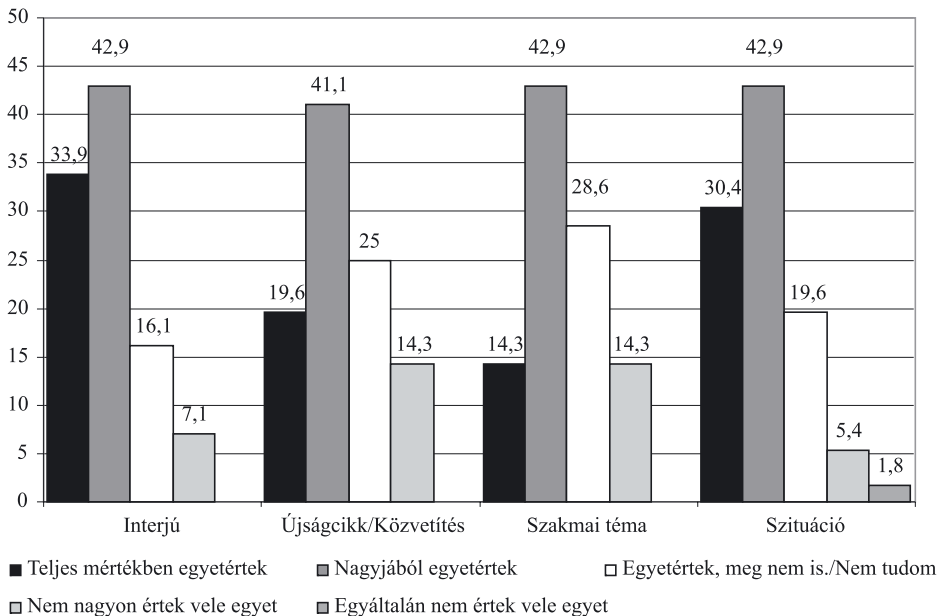
tási stílusa, a felkészülési idő, valamint a vizsga hossza és nehézsége. A vizsga lebonyolítása, hangulata és a vizsgáztatói stílus kapcsán a vizsgálódás arra irányult, hogy vajon a vizsga ezen paraméterei segítik-e a vizsgázót abban, hogy tudásáról számot adhasson. A kérdőív második részében arra voltunk kíváncsiak, hogyan vélekednek a vizsgázók az egyes feladatokról és hogyan értékelik saját teljesítményüket. A négy szóbeli vizsgafeladattal kapcsolatban az alábbi három kérdést tettük fel: alkalmasnak tartják-e a vizsgázók a feladatot arra, hogy reális képet nyerjünk nyelvtudásukról; megítélésük szerint a valóságban is várható feladatot tükröz-e a vizsgafeladat; a vizsgán nyújtott teljesítményük tükrözi-e érzéseik szerint valós nyelvtudásukat. A vizsgáztatók által kitöltött kérdőív a fent említett első két kérdésre keresett választ a vizsgáztatók szemszögéből.

Az adatfeldolgozás és az eredmények

A kérdőívek kitöltése után szűrőpróbaszerűen 3 vizsgázóval interjút bonyolítottunk le, hogy a kérdőívben adott válaszokat összevessük a szóban tett megnyilatkozásokkal. Mindhárom interjú megerősítette a kérdőív válaszait. Tekintettel arra, hogy a Likert-skála segítségével számszerű adatokat kaptunk, lehetőség volt az adatoknak az SPSS (Statistical Procedures for Social Sciences) rendszerben történő feldolgozására. A leíró statisztikai elemzések mellett, szignifikáns különbségeket és összefüggéseket is vizsgáltunk (t-próba, keresztábra, korreláció).

A feladat alkalmassága a nyelvtudás mérésére

A kérdőíves adatok elemzése megerősíti, hogy a vizsgázók általában reális mérőműszernek tekintik a szóbeli vizsga feladatait. (1. ábra)

1. ábra. A feladat alkalmas a nyelvtudás mérésére (%) Diákok véleménye

A gyakorisági vizsgálat során kapott átlagok alapján megállapítható, hogy a négy feladat közül a vizsgázók az Interjú ($x=4,04$) és a Szituáció ($x=3,95$) feladatot találják a legalkalmasabbnak nyelvtudásuk mérésére. A másik két feladatot is alkalmasnak ítélik, de

kissé alacsonyabb mértékben (Közvetítés: $x=3,66$; Szakmai téma: $x=3,57$). A vélemények mind a négy feladat esetében egységesnek mondhatóak, a szórás $s=0,89$ és $s=0,96$ között mozog, az Interjú esetén a legkisebb és a Közvetítés feladat esetén a legnagyobb. Az Interjút a vizsgázók háromnegyede, a Szituációt és a Közvetítést a vizsgázók kétharmada teljes mértékben vagy nagyjából alkalmasnak találja nyelvtudása mérésére. Figyelemre méltó, hogy bár a Közvetítés feladatot a vizsgázók kétharmada alkalmasnak tartja nyelvtudása mérésére, mégis magas a bizonytalankodók aránya: a válaszadók 25 százaléka mondja, hogy nem tudja eldönteni a feladatot alkalmasságát és 14,3 százaléka kételkedik a feladat alkalmasságában. Ennél még magasabb a bizonytalankodók aránya a Szakmai téma megítélésében (28,6 százalék), amelyet a négy feladat közül a legkevésbé találtak alkalmasnak a vizsgázók nyelvtudásuk mérésére. A feladat alkalmasságában kételkedők aránya 14 százalék. Érdekes sorrend alakul ki a feladatok között, ha összevonnjuk a feladat alkalmasságában bizonytalankodók és kételkedők arányát:

Interjú	23,6 százalék
Szituáció	25 százalék
Közvetítés	29,3 százalék
Szakmai téma	42,9 százalék (!)

Annak megállapítására, vajon az átlagok különbözőségei statisztikailag szignifikáns különbséget takarnak-e az egyes feladatok alkalmasságának megítélésében, t-próbákat végeztünk. A vizsgázók válaszaiban szignifikáns különbség mutatkozott az Interjú és a Közvetítés feladat ($df=55$; $p=0,026$) (2) valamint az Interjú és a Szakmai téma ($df=55$; $p=0,002$) páros alkalmasságának megítélése között. A diákok mindkét esetben az Interjút tartják alkalmasabbnak nyelvtudásuk megítélésére. A harmadik páros, ahol szignifikáns különbség látszik a feladatok megítélésében a Szakmai téma és a Szituáció ($df=55$; $p=0,000$). A diákok a Szituációt ítélik alkalmasabbnak nyelvtudásuk mérésére. (Tekintettel a minta kis létszámára nonparametrikus vizsgálatot is folytattunk. A Wilcoxon-próba, illetve a Mann-Whitney U próba a szignifikanciák tekintetében a fentiekkel azonos eredményre vezetett.)

A szignifikancia vizsgálat eredményeit nem tarthatjuk meglepőnek, hiszen amennyiben a feladatok készségtartalmát megvizsgáljuk (1. táblázat), megállapíthatjuk, hogy az átfedések mellett e feladatok között jelentős különbség mutatkozik a mért készségeket illetően.

Mivel kérdőívünk első felében arra is rákérdeztünk, hogy a diákok szubjektív megítélése szerint szereplésük összhangban volt-e tényleges tudásukkal, korrelációs vizsgálattal megnéztük, hogy összefügg-e a feladat alkalmasságáról alkotott ítéletük azzal, hogy tényleges tudásuknak megfelelően sikerült-e teljesíteniük a vizsgán. Bár tudjuk, hogy a korreláció nem jelent ok-okozati összefüggést, mégis feltűnő, hogy erősebb vagy gyengébb mértékben, de a vizsgázóknak a feladat alkalmasságáról alkotott véleménye pozitív szignifikáns összefüggést mutat a benyomással, hogy tudásuknak megfelelően szerepeltek-e a vizsgán. Feltehetőleg tehát szereplésük minősége befolyásolja azt, hogy nyelvtudásuk mérésére alkalmasnak ítélik-e a feladatokat. Különösen erős ez a korreláció a Közvetítés ($r=0,489$; $p=0,000$) és a Szituáció ($r=0,387$; $p=0,003$) vizsgafeladat esetében.

A továbbiakban megnéztük, hogyan ítélik meg a feladatok alkalmasságát a vizsgázatok. (2. ábra)

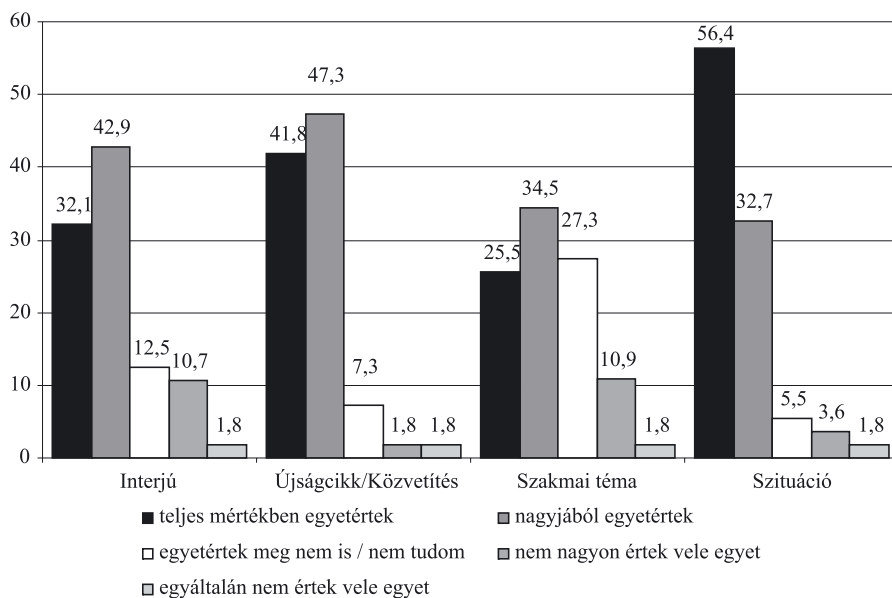
A tanárok a Közvetítés ($x=4,25$) és a Szituáció ($x=4,38$) feladatot rendkívül alkalmasnak találják a nyelvtudás mérésére. Mindkét feladatnál a válaszadók elsöprő többsége, 89 százaléka teljes mértékben, vagy nagyjából egyetért azzal, hogy a feladat alkalmas a nyelvtudás mérésére. A bizonytalankodók, illetve kételkedők összesített aránya elenyésző: kb. 11 százalék. A vélemények egységesnek mondhatók ($s=0,82$, illetve $s=0,89$). Külön vizsgálatot igényelne, hogy a nyelvtanárok miért pont a Közvetítés és a Szituáció feladatokat tartják olyannak, amelyek legalkalmasabbak a nyelvtudás megítélésére. Az In-

3. táblázat. Korrelációs vizsgálat

Szereplésem összhangban volt tényleges tudásommal		Interjú	Újságcikk/ Közvetítés	Szakmai téma	Szituáció
<i>Teljes mértékben alkalmas nyelvtudásom mérésére</i>					
Interjú	Pearson korreláció Kétoldali szignifikancia N	0,297* 0,000 56			
Újságcikk/ Közvetítés	Pearson korreláció Kétoldali szignifikancia N		0,498** 0,000 56		
Szakmai téma	Pearson korreláció Kétoldali szignifikancia N			0,302* 0,023 56	
Szituáció	Pearson korreláció Kétoldali szignifikancia N				0,387** 0,003 56

* A korreláció szignifikáns 0,05 szinten (kétoldali)

** A korreláció szignifikáns 0,01 szinten (kétoldali)

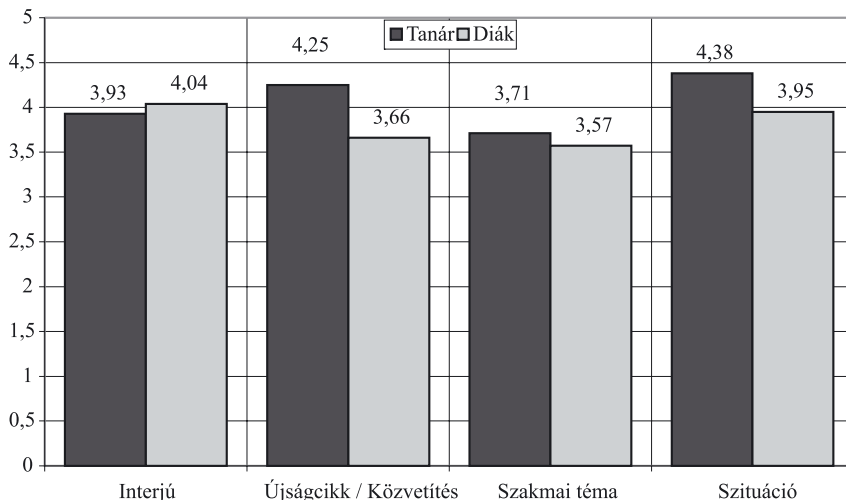
2. ábra. A feladat alkalmas a nyelvtudás mérésére (%) A tanárok véleménye

terjú feladat esetében, amelyet a vizsgáztatók szintén alkalmasnak találnak a nyelvtudás mérésére ($x=3,93$), a válaszadók háromnegyede nagyjából vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy a feladat alkalmas a nyelvtudás mérésére. A bizonytalankodók, illetve kételkedők aránya összesen 25 százalék, de magas a feladatot elutasítók aránya is, kb. 12 százalék. A négy feladat közül a Szakmai téma feladatot találják legkevésbé alkalmasnak a vizsgáztatók a nyelvtudás mérésére ($x=3,71$). Itt a legkisebb azon válaszadók aránya, akik nagyjából vagy teljes mértékben egyetértenek a feladat alkalmasságával (60 százalék). A bizonytalankodók aránya feltűnően magas (kb. 27 százalék), míg a feladatot elutasítók aránya olyan, mint az Interjú esetében (kb. 12 százalék).

A különbözőségek szignifikanciájára vonatkozóan itt is elvégeztük a t-próbát, amely a Közvetítés – Szituáció ($df=54$; $p=0,367$) és a Szakmai téma – Interjú páros ($df=54$;

$p=0,207$) kivételével minden más összevetésben szignifikáns különbséget mutatott a feladatok alkalmasságát illetően a tanárok vélekedésében.

Az eddigiekből is látszik, hogy a hasonlóságok mellett eltérések is vannak annak megítélésében, hogy egy-egy vizsgafeladatot milyen mértékben tartanak alkalmasnak a nyelvtudás mérésére a vizsgázók, illetve a vizsgáztatók. (3. ábra)

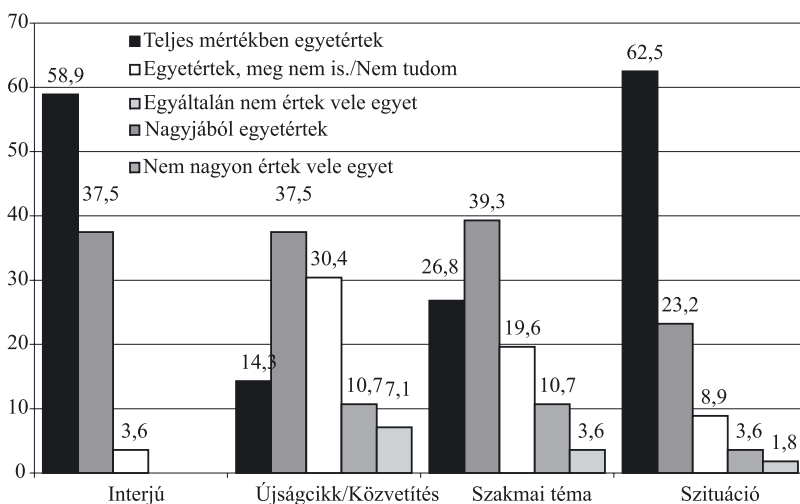

3. ábra. A feladatot alkalmasnak tartja a nyelvtudás mérésére (átlagok) (Tanárok $n=56$; Diákok $n=56$)

Annak eldöntésére, hogy ezek a véleménybeli különbségek szignifikánsak-e, t-próbát végeztünk. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a Közvetítés feladat ($p=0,001$) és a Szituáció ($p=0,014$) megítélése között mutatkozik szignifikáns különbség. Mindkét esetben a vizsgáztatók értékelik magasabbra ezen feladatok alkalmasságát.

A vizsgafeladatok autentikussága

A vizsgafeladatok életszerűségére, vagyis a feladatok autentikus jellegére vonatkozó vizsgáztatói véleményeket a 4. ábra mutatja be.

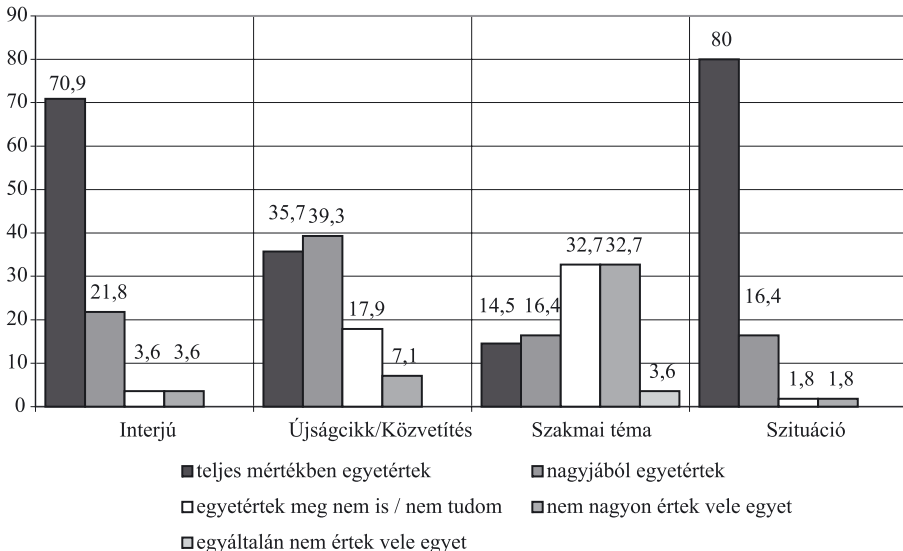
4. ábra. A valós nyelvhasználat során hasonló feladattal találkozók (%) Diákok véleménye

Az érvényes válaszadók ($n=56$) a négy vizsgafeladat közül az Interjút ($x=4,55$) és a Szituációt ($x=4,41$) tartják a leginkább autentikusnak. Az Interjú esetében a vélemények rendkívül egységesek ($s=0,57$) és a válaszadók 96,4 százaléka nagyjából vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy a feladat olyan, amilyennel a valós nyelvhasználat során is találkozni fognak. A bizonytalankodók száma 2 fő (3,6 százalék), a feladat autentikusságában a válaszadók közül senki nem kételkedik. A Szituáció feladat esetében is igen magas, 85,7 százalék azon válaszadók aránya, akik nagyjából vagy teljes mértékben egyetértenek azzal, hogy a feladat olyan, amilyennel a valós nyelvhasználat során is találkozni fognak. A bizonytalankodók aránya 8,9 százalék (5 fő), a kételkedők és teljes elutasítók aránya összesen mindössze 5,4 százalék (3 fő). A vizsgázók a Szakmai téma ($x=3,75$) és a Közvetítés feladatot ($x=3,41$) is autentikusnak találják. Az előbbinél a válaszadók kétharmada (66,1 százalék), az utóbbinál a válaszadók valamivel több mint a fele (51,7 százalék) nagyjából vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy a feladat autentikus. A bizonytalankodók aránya a Közvetítés feladat esetében a legmagasabb: 30,4 százalék. Ugyancsak itt a legmagasabb az elutasítók száma is: 10 fő (kb. 18 százalék).

Ismét t-próbával vizsgáltuk meg, hogy van-e szignifikáns különbség a vizsgafeladatok autentikusságának megítélése között. A vizsgálat tanúsága szerint szignifikáns különbség mutatható ki az Interjú és a Közvetítés feladat, valamint, Interjú és a Szakmai téma autentikusságának megítélése között ($df=55$, $p=0,000$; illetve $df=55$, $p=0,000$). A vizsgázók mindkét esetben az Interjút tartják autentikusabbnak. A továbbiakban szignifikáns különbség mutatkozik a Közvetítés és a Szituáció ($df=55$; $p=0,000$), valamint a Szakmai téma és a Szituáció ($df=55$; $p=0,000$) megítélése között. Az érvényes válaszadók mindkét esetben a Szituációt ítélték autentikusabb vizsgafeladatnak.

Ugyanerre a kérdésre, vagyis hogy a vizsga feladatai mennyire tekinthetők autentikusnak, tehát, hogy a valós nyelvhasználat során várhatóan hasonló feladatok fordulhatnak elő, a vizsgáztatók az 5. ábrában foglaltak szerint válaszoltak.

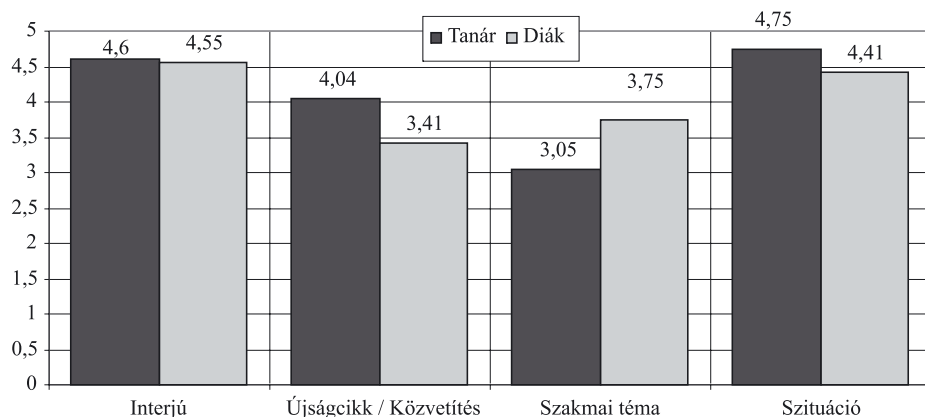

5. ábra. A valós nyelvhasználat során hasonló feladattal fog találkozni a vizsgázó (%) Tanárok véleménye

A tanárok a Szituáció ($x=4,75$; $s=0,58$) és az Interjú ($x=4,60$; $s=0,74$) feladatot rendkívül autentikusnak találják. Az előbbinél a válaszadók 96,4 százaléka, az utóbbinál a válaszadók több mint 90 százaléka nagyjából vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy a feladatok autentikusak. A Közvetítés feladatot ($x=4,04$; $s=0,91$) autentikusnak találják a

vizsgáztatók. A válaszadók pont háromnegyede teljes mértékben egyetért, vagy egyetért azzal, hogy a feladat autentikus. A bizonytalankodók aránya 17,9 százalék, a kételkedők aránya 7,1 százalék. A Szakmai téma feladatot ($x=3,05$; $s=1,11$) találják a megkérdezett tanárok a legkevésbé autentikusnak. A válaszadóknak csak kb. 30 százaléka ért egyet teljes mértékben vagy nagyjából azzal, hogy a feladat autentikus. A bizonytalankodók, illetve egyet nem értők aránya itt a legmagasabb, összesen: 65,7 százalék, ebből 36,3 százalék elutasítja a feladat autentikusságát.

A vizsgázók és vizsgáztatók megítélése között három esetben is szignifikáns különbség van a feladatok autentikusságának kérdésében. (6. ábra)

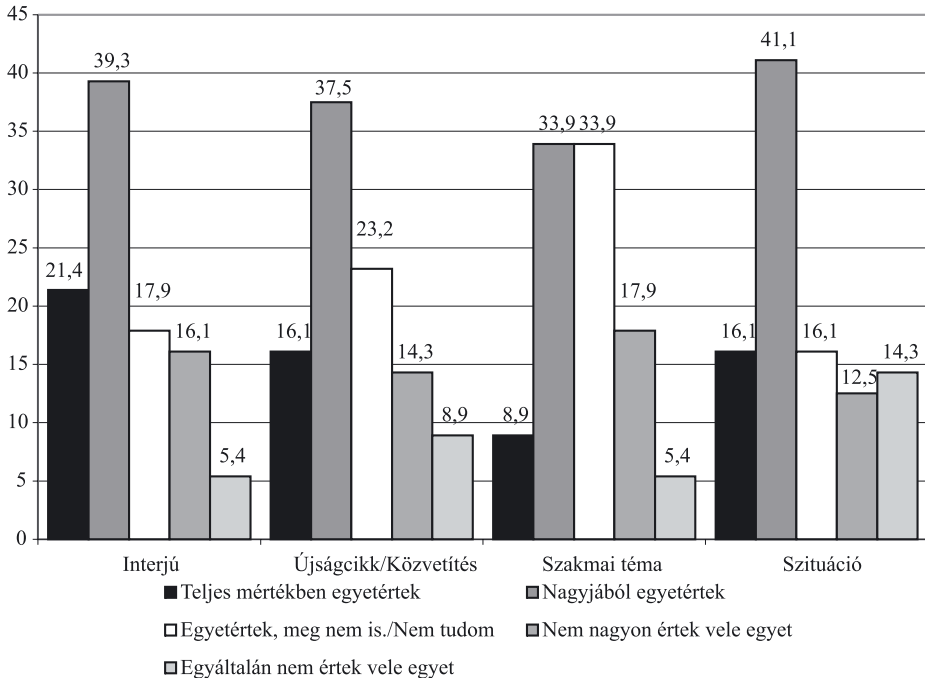
6. ábra. A valós nyelvhasználat során hasonló feladattal fog találkozni a vizsgázó (átlagok)
(Tanárok $n=56$; Diákok $n=56$)

A Közvetítés ($p=0,001$) és a Szituáció ($p=0,025$) feladatok esetében a vizsgáztatók jelentősen autentikusabbnak tekintik a vizsgafeladatot, mint a vizsgázók. Ezzel szemben a Szakmai téma feladatot ($p=0,001$) a vizsgázók tartják életszerűbbnek.

Az egyes feladatokban nyújtott teljesítmények önértékelése

A tanulói önértékelés, mint alternatív értékelési mód (Csikos, 2002) és mint a tanulás eredményességének egyik kulcsa (Réthy, 2002), a pedagógiai mérés-értékelés területén belül egyre nagyobb hangsúlyt kap. Csikos (2002) felhívja a figyelmet arra, hogy a tanulók által választott értékelési szempontok eltérhetnek a tanári szempontoktól. Példaként említi Schuurs és Verschoor (Csikos, 2002) tanulmányát, amely kimutatta, hogy míg a tanulók és a tanárok értékítélete egyaránt korrelációt mutatott a holland, mint idegennyelv-vizsga tesztkérdéseinek nehézségi fokával, a tanári és tanulói értékelések egymással csak kis mértékben korreláltak. Smith (Csikos, 2002) felmérése alapján arra hivatkozik, hogy a tanulók az önértékelést pontosnak és önmaguk számára informatívabbnak tartják, mint a tanári értékelést. Az idegen nyelvi kompetenciák mérése területén a szemléletváltást valószínűleg segíti majd az Európai Unió által javasolt nyelvi portfólió, amely önértékelésen alapuló nyelvi útlevelet is tartalmaz. Jelen kutatás során a vizsgázó saját teljesítmény-értékelésének és a vizsgán nyújtott tényleges teljesítményének összevetése ígéretes lehetőségnek tűnt. Adatvédelmi okok (3) miatt ennek a lehetőségnek a kiaknázására nem volt mód. A rendelkezésre álló statisztikai adatok azonban számos kérdést felvetnek és további kutatást sürgetnek ezen a területen.

Az alábbi százalékos adatokat tartalmazó 7. ábra jól mutatja, hogy az összes feladatot figyelembe véve a vizsgázók valamivel több mint 50 százaléka reálisnak tartotta a vizsgán aktuálisan nyújtott teljesítményét, vagyis úgy vélte, hogy teljesítménye teljesen vagy nagyjából tükrözi valós nyelvtudását.

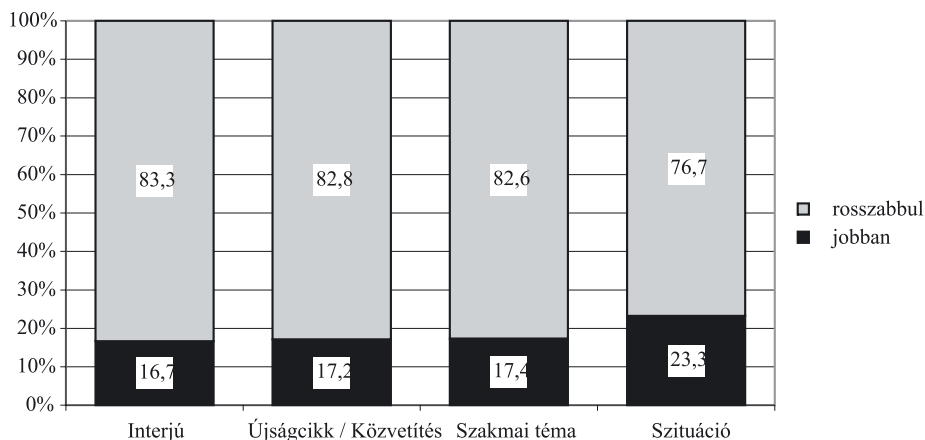

7. ábra. Szereplése összhangban volt tényleges tudásával (%) Diákok véleménye

Az érvényes válaszadó vizsgázók ($n=56$) az Interjú feladat esetében szereplésüket úgy ítélik meg, hogy az összhangban volt tényleges tudásukkal ($x=3,55$; $s=1,16$). A válaszadók 60,7 százaléka nagyjából vagy teljes mértékben egyetért azzal, hogy a feladatban való szereplése összhangban volt tényleges tudásával. A bizonytalankodók aránya 17,9 százalék, a kételkedők és teljesen elutasítók aránya összesen 21,4 százalék. A másik három feladat esetében a vizsgázók szereplésüket úgy ítélik meg, hogy az közepes mértékben volt összhangban tényleges tudásukkal (Közvetítés – $x=3,38$, $s=1,18$; Szituáció – $x=3,32$, $s=1,2$; Szakmai téma – $x=3,23$, $s=1,03$). A bizonytalankodók aránya a Szakmai téma esetén a legmagasabb, 33,9 százalék. Az elutasítók aránya a Szituáció esetén a legmagasabb, 26,8 százalék, de a többi feladat esetében is magas, mindenhol 20 százalék fölötti.

A fenti vizsgálattal kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy vajon azok a vizsgázók, akik teljesítményük és tényleges tudásuk között különbséget jeleztek, a vizsgán nyújtott aktuális teljesítményüket jobbnak vagy rosszabbnak ítélték-e meg, mint nyelvtudásukat általában. Az egyet nem értőket 100 százaléknak tekintve a válaszadók több, mint 80 százaléka teljesítményét rosszabbnak ítélte, mint nyelvtudását általában. (8. ábra)

Fenti adatokat összevetettük a vizsgázóknak a kérdőív többi kérdésére adott válaszával. (4. táblázat) Az, hogy a vizsgázó összhangban látta-e aktuális teljesítményét valós nyelvtudásával mind a négy feladat esetében szignifikáns kapcsolatot mutat a vizsga hangulatának megítélésével (Interjú – $p=0,003$; Közvetítés – $p=0,020$; Szakmai téma – $p=0,001$; Szituáció – $p=0,001$) és három esetben a vizsga lebonyolításának módjával (Interjú – $p=0,001$; Közvetítés – $p=0,022$; Szakmai téma – $p=0,036$), illetve azzal, hogy eleget talált-e a vizsgázó a felkészülési időt (Interjú – $p=0,007$; Közvetítés – $p=0,035$; Szakmai téma – $p=0,001$).

8. ábra. A tényleges tudástól eltérőnek minősített teljesítmény (%) Diákok véleménye

4. táblázat. A vizsgázóknak a teljesítményükről alkotott szubjektív véleménye és az azt esetleg befolyásoló tényezők közötti kapcsolat feladattípusonként. Keresztábra szignifikanciák (χ^2)

		Interjú	Újságcikk/ Közvetítés	Szakmai téma	Szituáció
1	A vizsga követelményrendszerét ismertem a vizsga megkezdése előtt	p=0,006 99,4%		p=0,006 99,4%	
2	A vizsga során értettem a feladatokat és a vizsgáztatók elvárásai	p=0,035 96,5%			p=0,044 95,6%
3	A vizsga felépítése és lebonyolítása megfelelő alkalmat nyújtott arra, hogy nyelvtudásomról számot adhassak	p=0,001 99,9%	p=0,022 97,8%	p=0,036 96,4%	
4	A vizsga hangulata segített abban, hogy nyelvtudásomról a lehető legteljesebb mértékben számot adhassak	p=0,003 99,7%	p=0,020 98%	p=0,001 99,9%	p=0,001 99,9%
5	A felkészülési idő elegendő volt.	p=0,007 99,3%	p=0,035 96,5%	p=0,001 99,9%	
6	A vizsga hosszúságát megfelelőnek találtam	p=0,039 96,1%		p=0,026 97,4%	

Összegzés

A vizsgázói vélemények alapján összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a BGF Nyelvvizsga és Továbbképző Központ szóbeli vizsgája megfelelő felszíni validitással bír. A vizsgázók elfogadják a vizsgafeladatokat mint a mérés eszközeit. Különösen a jellemzően szóbeli interakciót tartalmazó Interjú és a Szituáció feladatot gondolják alkalmasnak mint vizsgafeladatot. A vizsgafeladatokat általában autentikusnak tartják, vagyis olyan feladatoknak, illetve tevékenységeknek tekintik, melyekkel a valós nyelvhasználat során is várhatóan meg kell majd birkóznuk. Különösen igaz ez az Interjú és a Szituáció feladatokra. A vizsgázók preferenciái megerősítik azokat a korábbi felméréseket (Teemant, Varga és Heltai, 1993; Major, 2000), melyek szerint a nyelvtanulók elsősorban az interakciós készségük alapján ítélik meg nyelvtudásukat. A legkevésbé a Közvetítés feladatot tekintik autentikusnak. Ennek a feladatnak a megítélésénél a bizonytalankodók és a ké-

telkedők aránya közel 50 százalék. A vizsga lebonyolításának körülményeit a vizsgázók pozitívan értékelik, és úgy ítélik meg, hogy a vizsgáztatás módja és hangulata lehetőséget ad tényleges tudásuk megmutatására.

A vizsgáztatók a feladatok közül a Szituációt és az Újságcikk/Közvetítés feladatot tekintik a leginkább alkalmasnak a mérésre. Ez a vélemény mindenképpen figyelmet érdemel, hiszen az utóbbi időben ez a feladattípus kétnyelvű feladatként a viták homlokerébe került. Ennek ellenére a vizsgáztatók szerint a feladat kiemelkedően alkalmas a nyelvtudás mérésére ($x=4,25$). A kutatás egyik lehetséges további iránya lehet annak kiderítése, mi teszi ezt a feladatot alkalmas mérőeszközzé, illetve igazolják-e az empirikus adatok ennek a vélekedésnek a jogosságát. A vizsgáztatók a Szakmai téma feladatot tartják a legkevésbé alkalmasnak a mérésre. Ez utóbbi feladat esetében a teljesen vagy nagyjából egyetértők aránya csupán 60 százalék, ami mindenképpen ráirányíthatja a figyelmet erre a feladatra. A vizsgáztatók, a vizsgázókhöz hasonlóan, az Interjú (92,7 százalék) és a Szituáció (96,4 százalék) feladatokat tekintik a legautentikusabbnak. A Szakmai téma feladatot a vizsgáztatóknak csupán 30,9 százaléka tartja életszerű feladatnak. Tekintettel arra, hogy a mérés eszközeként is ez a feladat kapta a legalacsonyabb értéket, mindenképpen célszerűnek tűnik a feladatnak és a mérésben betöltött szerepének alapos vizsgálata. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a vizsgázók véleménye ebben a kérdésben szignifikánsan eltért, mégpedig pozitív irányban, a vizsgáztatói véleménytől ($X_{\text{vizsgázó}} = 3,75$; $X_{\text{vizsgáztató}} = 3,05$; $p = 0,001$)

Mivel az adatgyűjtés a vizsgázók önértékelésére alapult, a vizsgán nyújtott teljesítmény és a tényleges nyelvtudás összhangjára vonatkozó vélemények teljes mértékben szubjektív adatoknak minősülnek. Ugyanakkor ezek a szubjektív érzetek a véleményt adó számára objektív valóságként jelennek meg. Mindenképpen kedvezőnek tekinthető az a tény, hogy a vizsgázók nagy százaléka (a négy feladat átlagában 50,41 százalék) úgy ítéli meg, hogy teljesen vagy nagyjából tényleges tudásának megfelelően tudott a vizsgán teljesíteni. Úgyszintén kedvező, hogy a vizsga lebonyolításának módját és a vizsga hangulatát segítő jellegűnek érzik. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy míg a vizsgakörülményeket pozitívan értékelték, a vizsgázók közel egynegyede (a négy feladat átlagában 23,70 százalék) úgy érezte, hogy egyáltalán nem vagy alig tudott tudásának megfelelően teljesíteni. Az, hogy ez a vélemény az objektív valóságot tükrözi-e (vagyis tényleg alulteljesítettek ezek a vizsgázók), vagy pedig a helytelen vizsgázói önértékelés eredménye (vagyis a vizsgázók nem megfelelően érzékelik saját tudásukat vagy éppen aktuális teljesítményüket), csak további vizsgálódásokkal deríthető ki.

Jegyzet

- (1) Megjegyzendő, hogy a táblázat nem a vizsga konkrét értékelési szempontjait tartalmazza, hanem a feladatok adta lehetőségeket kívánja csupán körüljárni.
- (2) df = szabadságfok; p = a különbözőségek szignifikanciája. Jelen kutatásban a szignifikáns különbséget a $p < 0,05$ érték jelzi, vagyis a két mintát 95 százalékos valószínűségi szint felett tekintjük szignifikánsan különbözőnek.
- (3) A nyelvvizsga központok a vizsgázók személyes adatait titkosan kezelik.

Irodalom

- Csikos Csaba (2002): A pedagógiai értékelés új irányzatai. *Új Pedagógiai Szemle*, 7–8.
- Fekete Hajnal (2002): Szükség van-e Magyarországon kétnyelvű vizsgákra? *Nyelvi MÉRCE*, 1–2.
- Feketéné Silye Magdolna (2002): Az angol nyelv használatának gyakorisága: Nyelvtanári és fiatal diplomás munkavállalói vélemények. *Nyelvi MÉRCE*, 1–2.
- Loch, Á. (2002): A questionnaire as a research instrument. In: Serege, A. (szerk.): *Új kihívások a nyelvtanításban*. BGF, Budapest. 77–90.
- Major Éva (2000): Milyenfajta angol nyelvtudásra van szükség a nyelvigenyes munkakörökben? *Modern*

nyelvoktatás, 6. 1.

Réthy Endréné (2002): A kognitív és motivációs önszabályozást kialakító oktatás. *Iskolakultúra*, 2. 3–12.

Sturcz Zoltán (2003): Nyelvtudás – gazdaság – innováció. In: F. Silye, M. (szerk): *Porta Lingua – 2003*. DE ATC, Debrecen. 93–105.

Teemant, A. – Varga, Zs. – Heltai, P. (1993): *Hungary's Nationwide Needs Analysis of Vocationally-Oriented Foreign Language Learning: Student, Teacher, and Business Community Perspectives*. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium, Egyesült Államok Tájékoztatási Hivatala, Európa Tanács Modern Nyelvek Szekciója, Budapest.

Az Iskolakultúra könyveiből